

زیست‌بوم دیجیتال و اقتصاد؛ ضرورت تقویت تاب‌آوری اقتصادی در عصر دیجیتال

Posted on ۱۴۰۵/۰۶/۰۲

زیست‌بوم دیجیتال و اقتصاد به پیوند گسترده میان فناوری‌های دیجیتال، کسب‌وکارها، بازارها، دولت، شهروندان و زیرساخت‌های ارتباطی گفته می‌شود. در این زیست‌بوم، فناوری اطلاعات و ارتباطات به بخش جدایی‌ناپذیر فعالیت‌های اقتصادی تبدیل شده است.

خرید و فروش اینترنتی، بانکداری دیجیتال، پرداخت‌های الکترونیکی، اقتصاد پلتفرمی، دورکاری، هوش مصنوعی، داده‌های بزرگ و خدمات ابری نمونه‌هایی از تحولاتی هستند که ساختار اقتصاد را تغییر داده‌اند.

در چنین شرایطی، مفهوم تاب‌آوری اقتصادی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا اقتصاد دیجیتال در کنار فرصت‌های تازه، با تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های جدیدی نیز روبه‌رو است.

به بیان دکتر محمدرضا مقدسی بنیانگذارخانه تاب‌آوری ایران زیست‌بوم دیجیتال با تغییر اقتصاد و کسب‌وکار، نیازمند تاب‌آوری بیشتر است؛ تاب‌آوری یعنی توان سازگاری، مدیریت بحران و بازگشت به مسیر رشد.

تاب‌آوری اقتصادی در زیست‌بوم دیجیتال به توانایی افراد، کسب‌وکارها، سازمان‌ها و جوامع برای پیشگیری، سازگاری، مدیریت و بازیابی در برابر شوک‌ها و اختلالات اقتصادی و فناورانه گفته می‌شود.

یک اقتصاد تاب‌آور باید بتواند در برابر بحران‌هایی مانند اختلال در زیرساخت‌های ارتباطی، حملات سایبری، تغییرات شدید بازار، بحران‌های مالی، اختلال زنجیره تأمین، تغییرات فناوری و از دست رفتن فرصت‌های شغلی واکنش مناسب نشان دهد و پس از بحران به مسیر رشد بازگردد.

زیست‌بوم دیجیتال فرصت‌های مهمی برای افزایش تاب‌آوری اقتصادی فراهم می‌کند. دسترسی به بازارهای گسترده‌تر، کاهش هزینه‌های مبادله، توسعه کسب‌وکارهای آنلاین و امکان ارائه خدمات از راه دور می‌تواند انعطاف‌پذیری اقتصادی را افزایش دهد.

یک کسب‌وکار کوچک که پیش از این به بازار محلی وابسته بود، با استفاده از تجارت الکترونیک می‌تواند مشتریانی در مناطق مختلف پیدا کند. همین تنوع بازار می‌تواند وابستگی به یک منبع درآمد را کاهش داده و ظرفیت سازگاری کسب‌وکار را افزایش

داده نیز یکی از منابع اصلی تاب‌آوری در اقتصاد دیجیتال است

سازمان‌هایی که داده‌های دقیق و به‌روز در اختیار دارند، بهتر می‌توانند تغییرات بازار را شناسایی کنند، رفتار مصرف‌کنندگان را تحلیل کنند و تصمیم‌های اقتصادی مناسب‌تری بگیرند. استفاده درست از داده می‌تواند زمان واکنش در برابر بحران را کاهش دهد. با این حال، وابستگی بیش از اندازه به داده و سامانه‌های دیجیتال نیز می‌تواند آسیب‌پذیری ایجاد کند. از دست رفتن اطلاعات، نقض حریم خصوصی یا اختلال در سامانه‌های اطلاعاتی ممکن است پیامدهای اقتصادی گسترده‌ای داشته باشد.

تاب‌آوری اقتصادی همچنین به سواد دیجیتال و سواد مالی وابسته است

شهروندی که توانایی استفاده ایمن از خدمات بانکی و مالی دیجیتال را دارد، بهتر می‌تواند منابع مالی خود را مدیریت کند. شناخت مخاطرات فضای مجازی، تشخیص کلاهبرداری‌های اینترنتی، مدیریت هزینه‌های دیجیتال و آگاهی از فرصت‌های سرمایه‌گذاری از مؤلفه‌های مهم تاب‌آوری اقتصادی افراد هستند. در نتیجه، آموزش سواد مالی و دیجیتال باید بخشی از سیاست‌های توسعه اقتصادی باشد.

در سطح کسب‌وکار، تاب‌آوری دیجیتال به معنای ایجاد ظرفیت برای ادامه فعالیت در شرایط اختلال است

کسب‌وکارهای تاب‌آور از زیرساخت‌های پشتیبان، مدیریت ریسک، امنیت سایبری، تنوع کانال‌های فروش و برنامه‌های تداوم فعالیت استفاده می‌کنند. وابستگی کامل یک سازمان به یک سامانه، یک تأمین‌کننده یا یک کانال فروش می‌تواند آسیب‌پذیری آن را افزایش دهد. تنوع‌بخشی و انعطاف‌پذیری، ظرفیت سازگاری را بالا می‌برد.

هوش مصنوعی نیز در این میان می‌تواند نقش مهمی در تقویت تاب‌آوری اقتصادی داشته باشد. تحلیل روندهای بازار، پیش‌بینی تقاضا، مدیریت زنجیره تأمین، شناسایی تقلب و بهینه‌سازی منابع از کاربردهای مهم هوش مصنوعی هستند. با این حال، جایگزینی برخی مشاغل، وابستگی به فناوری و تمرکز قدرت اقتصادی در اختیار شرکت‌های بزرگ می‌تواند چالش‌های جدیدی ایجاد کند. بنابراین استفاده تاب‌آورانه از هوش مصنوعی نیازمند سیاست‌گذاری، آموزش نیروی انسانی و توجه به عدالت اقتصادی است.

یکی دیگر از ابعاد مهم زیست‌بوم دیجیتال، مسئله نابرابری دیجیتال است

دسترسی نابرابر به اینترنت، تجهیزات، آموزش و خدمات دیجیتال می‌تواند شکاف اقتصادی و اجتماعی را افزایش دهد. جامعه‌ای که بخش‌هایی از آن از تحول دیجیتال عقب بمانند، از ظرفیت‌های اقتصاد جدید نیز بهره کمتری خواهند برد. بنابراین توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و افزایش دسترسی عادلانه به فناوری، بخشی از سیاست تاب‌آوری اقتصادی محسوب می‌شود.

امنیت سایبری نیز با تاب‌آوری اقتصادی ارتباط مستقیم دارد. حمله سایبری به یک بانک، شرکت، فروشگاه اینترنتی یا زیرساخت حیاتی می‌تواند اعتماد عمومی و فعالیت اقتصادی را مختل کند. از این رو، امنیت اطلاعات، حفاظت از داده‌ها، آموزش کاربران و ایجاد سامانه‌های پشتیبان باید در مرکز برنامه‌ریزی اقتصادی دیجیتال قرار گیرد.

خاتمه سخن اینکه زیست‌بوم دیجیتال و اقتصاد زمانی می‌تواند پایدار و تاب‌آور باشد که میان نوآوری، امنیت، عدالت، آموزش و انعطاف‌پذیری تعادل برقرار شود.

تاب‌آوری اقتصادی در عصر دیجیتال به معنای توانایی یادگیری، سازگاری، بازسازی و استفاده از تغییرات برای ایجاد فرصت‌های جدید است.

اقتصاد دیجیتال زمانی به توسعه پایدار کمک می‌کند که انسان‌ها، کسب‌وکارها و نهادها توانایی مواجهه آگاهانه با ریسک‌ها و بهره‌گیری هوشمندانه از فرصت‌های فناوری را داشته باشند.